

מצוות מלח בקרבנות*

פתיחה

א. אופי הדין וטעמו

ב. היקף הדין

ג. רמת הדין

סיכום

פתיחה

פרק ב' בספר ויקרא מוקדש לתיאור סוגי המנחות שניתן להקריב על המזבח. לאחר הציווי על הקרבת המנחה, מצווה התורה לצרף מלח למנחות ולקרבנות השונים: "וְכָל קֶרֶבֶן מִנְחָתְךָ בְּמֶלַח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבֵּית מֶלַח בְּרִית אֶל־לְהִיד מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קֶרֶבֶן תִּקְרִיב מֶלַח" (פס' יג).

במאמר זה נעסוק במצוות המלח בקרבן ובמנחה. נפתח בהעלאת הצעות שונות באשר לאופיו ולטעמו של הדין, ונבחן את הדברים תוך כדי דיון בדינים שונים הקשורים להיקפו של הדין ולמידת יישומו.

א. אופי הדין וטעמו

ניתן להעלות שתי הבנות עקרוניות באשר ליחס שבין הקרבן והמלח המצטרף אליו. הבנה אחת היא שהמלח איננו בעל מעמד עצמאי, אלא מצטרף לקרבן והופך להיות חלק ממרכיביו. הבנה שנייה היא שאף שהציווי הוא על הבאת המלח בצמידות לקרבן, למעשה המלח יש מעמד עצמאי, ואין הוא הופך להיות חלק ממשי מהקרבן.

על פניה, הסוגיה בזבחים קז ע"ב, העוסקת באיסור הקרבה בחוץ, מתלבטת בשאלה זו ממש:

* הרב מנחם מקובר עסק בנושא זה במאמרו "ברית מלח - מליחת הקרבנות", במעלין בקודש ט. אמנם, הרב מקובר שם בוחן את הדברים מנקודת מבט אחרת, הן מצד תוכן הדברים והן מצד הגישה הלימודית העקרונית.

איתמר: המעלה ואין בו כזית, ועצם משלימו לכזית - רבי יוחנן אמר: חייב, ריש לקיש אמר: פטור. ר' יוחנן אמר חייב, חיבורי עולין כעולין דמי; ריש לקיש אמר פטור, חיבורי עולין לאו כעולין דמו. בעי רבא: המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו לכזית, מהו? אמר ליה רבא מפרזקיא לרב אשי: לאו היינו פלוגתייהו דר' יוחנן וריש לקיש? תיבעי לרבי יוחנן ותיבעי לריש לקיש: תיבעי לר' יוחנן, עד כאן לא קאמר ר' יוחנן התם אלא עצם, דמינא דבשר הוא, אבל מלח דלאו מינא דבר יונה הוא לא? תיבעי לריש לקיש, עד כאן לא קאמר ריש לקיש התם אלא דאי פריש מינה לאו מצוה לאסוקי, אבל הכא דאי פריש מצוה לאסוקי לא, או דלמא לא שניא? תיקו.

ישנה כאן התלבטות האם מלח יכול להצטרף לכזית של ראש יונה לעניין איסור הקרבה בחוץ. מחד, הגמרא מבקשת לחלק - לפי ר' יוחנן - בין עצם ובין מלח שאינו ממין הקרבן. מאידך, הגמרא מציעה - לדעת ריש לקיש - שדווקא מלח מצטרף, מכיוון שיש מצווה להשיבו לקרבן אם פרש. בפשטות, יסוד הספק הינו האם המלח הוא חיצוני לקרבן, וממילא גם בעל מעמד עצמאי, או שמא הוא חלק בסיסי מעצם הקרבן.

מקור אחר הנוגע ישירות לשאלתנו הוא הדרשה בספרא על הפסוקים שציטטנו בתחילת המאמר. הספרא דן בשאלה על מי מוטלת האחריות להבאת המלח:

יכול המתנדב מנחה יהא [מביא] עמה מלח כדרך שהוא מביא לבונה... תלמוד לומר ולא תשבית מלח ברית א-להיך מעל מנחתך, ולהלן הוא אומר מאת בני ישראל ברית עולם; מה ברית אמורה להלן משל ציבור, אף כאן משל ציבור (דבורא דנרבה פרשה ט פרק יא).

לכאורה, לו היה המלח אחד ממרכיבי הקרבן - מן הראוי היה שיובא על ידי הבעלים. ממילא, הכרעת הספרא שהמלח בא מכספי ציבור - מקרבת לכאורה להבנה שהמלח הוא דבר המתלווה לקרבן, ולא חלק ממשי ממנו.¹

נראה שהתלבטות זו באשר לאופי הדין מייצגת שתי הבנות בטעמו של דין המלח. הדגש של התורה בפסוק הנזכר הוא שהמלח מהווה ביטוי לברית עם הקב"ה.

¹ בעל ספר החינוך (מצווה קיח, קיט) אף הסיק מכאן שהבאת המלח היא מצווה המוטלת על הכוהנים. מאידך, ר"י פערלא (ספר המצוות לרס"ג מצווה עט ומצווה קכא) הפנה ללשון הרמב"ן על התורה שם, ממנו משמע שזו מצווה של הבעלים. ר"י פערלא התקשה כיצד הבנת הרמב"ן מתיישבת עם דין הבאת המלח מכספי הציבור, וחתם באומרו: "וכבר עמדו בזה האחרונים ז"ל, ומה שרצו קצת לתרץ אינו מספיק כלל". יש להעיר שבעל מנחת חינוך סובר שבדיעבד אם הביאו הבעלים את המלח - כשר. מאידך, מדברי ערוך השולחן העתיד (איסורי מזבח סימן נ"ט) משמע שגם בדיעבד איננו כשר.

ביטוי זה חוזר גם בספר במדבר (י"ח, יט) ביחס למתנות כהונה: "ברית מלח עולם". נראה שהפירוש הסביר ביותר הוא שהמלח מסמל את קיום הברית לאורך זמן, הן משום שמלח הוא מוצר המשמר מאכלים לאורך זמן, הן משום שהמלח עצמו הוא מאכל שנשמר לאורך זמן. ואכן, ביטוי לתפקיד זה של המלח ישנו במדרש פסיקתא זוטרתי:

ברית מלח עולם היא. כרת הכתוב ברית עם אהרן ברית מלח עולם הוא בדבר הבריא בדבר שאינו מתליע ולא מסריח ולא עוד אלא שמבריא את אחרים (במדבר, פרשת קרח, ד"ה כל תרומות הקדשים).²

אפשרות אחת היא, אם כן, שהמלח מביע רעיון כללי של נצחיות. אדם המביא קרבן לה' - מחדש את הברית עמו; חידוש זה דורש הבאת מלח, המסייע בשמירת הברית לאורך זמן. לפי גישה ניתנת לומר שהמלח הוא דין בהליך הבאת הקרבן, משהו נוסף המתלווה לקרבן עצמו ולא חלק ממרכיביו.

אפשרות אחרת מעלה האבן עזרא על אתר:

ברית א-להיך - הכנסתיך בברית והשבעתיך, שלא תקריב תפל ולא יאכל, כי הוא דרך בזיון.³

לפי הצעת האבן עזרא, המלח איננו רכיב המתלווה לקרבן כדי לבטא רעיון חיצוני, אלא חלק מהותי ממרכיביו: אוכל ללא מלח הוא תפל, והמביא קרבן ללא מלח מחסיר משהו מהותי בעצם הקרבן.

להלן נבחן את השתקפותן של שתי הבנות אלו במקורות השונים הדנים במלח.

ב. היקף הדין

1. מלח במנחה

הצורך בהבאת מלח יחד עם הקרבן חוזר בפסוק שלוש פעמים. למעשה יש כאן שלושה היגדים שונים, שיש לבחון את היחס ביניהם: "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח"; "ולא תשבית מלח ברית א-להיך מעל מנחתך"; "על כל קרבנך תקריב מלח".

2 עיין בתורה שלמה (ויקרא, אות קד), המציין למקורות רבים בחז"ל המדברים על מלח כחומר מקיים. ועיין גם בדברי בעלי התוספות על התורה שם.

3 עיין איוב (ו', ו), וכן בדברי הרמב"ן ורבנו בחיי שם, ובספר החינוך שם.

בפשטות, בעוד שני ההיגדים הראשונים עוסקים במנחה ההיגד השלישי מרבה את כל הקרבנות, אולם עדיין עלינו לבחון האם יש זהות בין הציוויים בהיגד הראשון והשני המתייחסים למנחה.

המושג "קרבן מנחה" כשלעצמו בוודאי אינו מורה דווקא על החלק הקרב, שהרי התורה משתמשת במושג זה בכמה מקומות לתיאור המנחה באופן כללי (ראה לדוגמא ויקרא ב', א). אולם, חז"ל (בספרא על אתר) הבינו כדבר פשוט שמושג זה מתייחס דווקא לקומץ העולה על המזבח:

אי מעל מנחתך יכול תהא מנחה כולה טעונה מלח? תלמוד לומר קרבן, הקומץ טעון מלח ואין מנחה כלה טעונה מלח.

כך גם הבינה הגמרא במנחות.⁴ המשנה (ו ע"א) קבעה:

קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט של לבונה - פסול, מפני שאמרו: הקומץ היתר והחסר - פסול.

הגמרא בהמשך (יא ע"א) שואלת מדוע נדרשה המשנה להזכיר גם צרור וגם גרגר מלח וכו', ומשיבה:

... ואי תנא מלח, דלא איקבע בהדי מנחה מעיקרא (שאינו מולח אלא הקומץ בלבד), אבל לבונה דאיקבע בהדי מנחה מעיקרא אימא תתכשר, קא משמע לן.⁵

גם הרמב"ם בפירושו המשניות למנחות עמד על נקודה זו במפורש, ואף ראה צורך להדגישה:

אל תלמד מכך שהמלח ניתן על כל המנחה, לפי שכבר בארתי לך בבריתא שאינו ניתן כי אם על הקומץ (פ"א מ"ב).

מאידך, מצינו שיטות לפיהן יש למלוח אף חלקים אחרים של המנחה. כך, הגמרא בשבת (עט ע"א) מביאה בשם עולא שאחד מסוגי העור נקרא מצה. עור זה מתאפיין, בין היתר, בכך שאין בו מלח. הריטב"א העיר על כך:

איכא דדייק מהכא שאין לתת מלח במצה של פסח, דסתם מצה היינו בלא מלח כדאמרינן הכא. וליתא, דהא חלות מצות של מנחות היה בהן מלח, כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח, וקרי להו מצות.

4 הפניה סתמית במאמר זה לגמרא מכוונת למסכת מנחות.

5 וכך גם פשטות הסוגיה בסוטה יד ע"ב, עיין שם.

הריטב"א סבור, אם כן, שמותר לתת מלח על מצה של פסח, והוא מוכיח זאת מכך שעל מצות המנחות היה מלח. דא עקא, לפי המקורות שראינו לא היה מלח אלא בקומץ, ולא במצות עצמן. כמו כן, לא ברור מדוע מצטט הריטב"א את הפסוק "על כל קרבנך תקריב מלח", שהרי הדרשה בספרא (ובמקבילה בדף כ ע"א) לומדת מפסוק זה ריבוי לשאר הקורבנות ולא את הדין שעליו מדבר הריטב"א. ואכן, הר"ן שם דוחה הוכחתו:

והא דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח היינו בדבר הקרב על גבי המזבח, וכדמוכח
התם בזבחים...⁶

עקרונית, ניתן היה לתלות מחלוקת זו בטעמו של דין המליחה. אם מטרת המליחה היא לציין את הברית סביר שתיעשה רק בחלק הקרב למזבח, ואילו אם מטרתה להשביח את הטעם הרי מובן מדוע יש למלוח אף את החלקים הנאכלים. אולם למעשה נראה שאין זה מוכרח, שכן אפשר שכולם מסכימים שרעיון הברית הוא זה שעומד מאחורי הציווי, והשאלה היא מה מעמדם של שיירי המנחה שאינם קרבים: האם אינם בכלל הקרבן, או שמא הינם חלק גבוה שבו זוכים הבעלים.

2. מלח בשאר הקורבנות

בפסוק שראינו לעיל התורה פותחת בציווי על מליחה ביחס למנחה, אך מסיימת בריבוי לכל הקורבנות: "על כל קרבנך תקריב מלח". מה כולל ריבוי זה, ואיזה חלק בכל קרבן זקוק למלח? בשאלה זו עוסק מדרש ההלכה בספרא (דיבורא דנדבה פרשה יב ד"ה פרק יד), ובמקבילה בסוגיה בדף כ ע"א:

ועל כל קרבנך תקריב מלח, יכול אף על העצים אף על הדם תלמוד לומר קרבן מנחתך. מה קרבן מנחתך דבר שאחרים באין חובה לו, יצאו העצים והדם שאין אחרים באין חובה להן. אי מה קרבן מנחתך דבר שהוא מתיר אף אני אביא את הדם שהוא מתיר, תלמוד לומר מעל מנחתך לא מעל דמך... אין לי אלא הקומץ ומנין לרבות את הלבונה,

6 עיין גם בדברי הרא"ש בפסחים (פ"ב, סימן כג). בספר **כנסת הראשונים** על מסכת מנחות מביא העורך הרב אילן את דברי הרא"ה **בבדק הבית** (ב"ג ש"ג), שהבין אף הוא שגם מה שנאכל לכוהנים ולבעלים זקוק למלח, ואת דחיית הרשב"א שם **במשמרת הבית**. יש שרצו להוכיח שיטה מרחיבה זו גם מדברי הרמב"ם בספר המצוות (שורש י"ב), שהזכיר את המליחה לפני הקמיצה. אולם כבר הבאנו את דברי הרמב"ם המפורשים בפירוש המשניות, ונראה שאין לדייק משם דבר. ועיין גם בפירוש הברטנורא על המשנה בדף יח ע"א, שכך רצה להסביר את הביטוי "לא מלח... כשר": לכתחילה יש צורך למלוח את כל המנחה, ובדיעבד כשר אם מלח את הקומץ בלבד.

תלמוד לומר על כל קרבנך תקריב מלח, ארבה את הלבונה הבאה עם המנחה, מנין לבונה הבאה בפני עצמה ולבונה הבאה עם לחם הפנים ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים ואברי עולה ועולת העוף מנין, תלמוד לומר: וכל קרבן.

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר ומה קרבן מנחתך דבר שיש בו טומאה ועולה לאישים על מזבח החיצון, יצאו העצים שאין בהן טומאה, יצא הדם שאינו עולה לאישים, יצאת הקטרת שאינה על מזבח החיצון.

בדרשה שלפנינו ישנן, למעשה, שתי דרשות: דרשה סתמית, ודרשתו של רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. עיקר מחלוקתם נוגעת לדרך שבה אנו ממעטים דברים שונים מהצורך במלח.

הדרשה הראשונה פותחת במיעוט: היינו חושבים שההיגד האחרון בפרשה, "על כל קרבנך תקריב מלח", מרבה אף עצים ודם. על כך באה התורה ואמרה "קרבן מנחתך", ללמדנו שרק דבר ש"אחרים באין חובה לו" זקוק למלח. הגמרא מסבירה שביטוי זה משמעו שרק דבר העולה על עצי המערכה זקוק למלח. אם כך, הדרשה מלמדת שכל מה שקרב על גבי המזבח זקוק למלח. לעומת זאת, העצים - שאינם באים כקרבן על עצי המערכה, אלא ייעודם הוא להיות עצי המערכה גופא - וכן הדם, שאינו נחשב קרבן, לא זקוקים למלח. אולם משמע מכאן שלו היה דין הקרבה בעצים - אכן היה צורך להעלות מלח גם עליהם.

לו היינו הולכים בכיוונו של האבן עזרא לעיל, קשה להבין מדוע כל דבר שמוקרב זקוק למלח: אם המלח נועד להכשיר את הקרבן כך שלא יהיה תפל, הרי שדווקא דבר מאכל יהיה זקוק למלח.

באשר לדרשתו של רבי ישמעאל, נראה שהיא הולכת בכיוון אחר. הוא קובע קריטריונים אחרים לשאלת הלימוד ממנחה: דבר המקבל טומאה, עולה לאישים ובא על מזבח חיצון.

הגמרא במנחות שם מביאה מחלוקת תנאים בעניין קרבן העצים: תנא קמא סובר שאין זה קרבן מנחה ממש, ולמעשה משתמשים בהם לעצי המערכה, ואילו רבי סובר שזהו קרבן מנחה לכל דבר. הגמרא רוצה לטעון שהדרשה הראשונה בספרא, שהסתפקה בכלל "כל שאחרים באין חובה לו", סוברת כתנא קמא, שעצים לא מובאים כקרבן על עצי המערכה אלא הם גופא מהווים את עצי המערכה; אולם רבי

ישמעאל סובר כרבי, שעצי המערכה הם קרבן לכל דבר, ולכן הוא נצרך להביא דרשה אחרת.

כמו כן ניתן לשים לב שרבי ישמעאל ממעט אף את הקטורת, שלא נזכרה בדרשה הקודמת. הגמרא אכן מבינה שהדרשה הראשונה חולקת לעניין קטורת, ולדעתה יש מלח בקטורת.

נראה להציע שרבי ישמעאל חולק על התפיסה העולה מהדרשה הראשונה, ולפיה המלח נצרך בכל מקום שיש קרבן משום שהוא מהווה עניין סמלי. לדעתו, רק בקרבן שיש למלח משמעות בו יש צורך להביא מלח. ואכן, הנפקא מינה ביניהם היא בקטורת, שהמלח בוודאי לא שייך בה על מנת להוציאה מתפלות. למעשה, אם כן, נראה שרבי ישמעאל נוטה יותר לגישה שבאה לידי ביטוי בדברי האבן עזרא: מלח הוא לא עניין סמלי, אלא נצרך כחלק מהותי מהקרבן עצמו, על מנת שיהיה דבר ראוי וחשוב.

3. שיעור המלח

גם בנושא זה עוסקת הדרשה שם בספרא:

במלח - יכול תבונהו? תלמוד לומר תמלח.

יש להבין מה פירוש המילה "תבונהו", ומה משמעות המסקנה "תמלח". הגמרא במנחות (כא ע"א) מביאה דרשה זו, ומעלה כמה אפשרויות הסבר שהמשותף לכולן הוא שבהווא אמינא יש לתת הרבה מלח. ההסבר האחרון הוא של רב אשי: "יכול יתן בו טעם כבינה? תלמוד לומר 'תמלח'".

מרש"י שם משמע, וכך מפורש בתוס' (ד"ה יתן בו), שפירוש זה הוא באותו מישור של ההצעות שלפני כן: היינו חושבים שצריך או אפשר לשים כמות גדולה מאוד של מלח, וקא משמע לן שלא. אולם, הרב אילן (בכנסת הראשונים) ציין לראשונים רבים שהבינו להפך: היראים (סי' תנא), הערוך (ערך בן), סמ"ג (לאוין קלז) והאור זרוע (בשר בחלב סי' תסט). לדעת ראשונים אלו - בהווא אמינא אכן די במעט מלח, וכלשון הסמ"ג: "מעט מלח רק להסיר התפל כבינה המיישרת את האדם שנכנסה מעט מעט בגוף", ואילו למסקנה "ימלחם יפה יפה, והיינו דאין נאכלין מחמת מולחן" (אור זרוע שם).

אכן בגמרא יש המשך לדרשה זו, כאשר מובא תיאור של המליחה: "כיצד הוא עושה? מביא האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו". בפשטות

יש כאן תיאור של מליחה משמעותית, ולא של פעולה סמלית בלבד. תיאור זה מחזק את שיטת הראשונים המבינים שלמסקנה לא די במליחה כל שהיא. אולם, יש לשים לב לכך שתיאור זה הוא ביחס לקרבן; אין כאן תיאור של כמות המליחה במנחה.

הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"ה ה"א) פוסק: "ומצוה למלוח הבשר יפה יפה כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר ומולח, ואם מלח כל שהוא אפילו בגרגיר מלח אחד כשר". האחרונים הציגו כמה הצעות באשר למקור דעת הרמב"ם, שבדיעבד סגי במשהו (עיין **כסף משנה** שם, וב**שפת אמת** על אתר). אמנם, יש לשים לב שגם הרמב"ם - בדומה לגמרא לעיל - לא התייחס כלל לשיעור המלח הנדרש במנחה. בעל **אבן האזל** על אתר עמד על כך, וכתב:

דמשמע דבדיוק כתב הרמב"ם דמצוה למלוח "הבשר" יפה יפה, והא בעיקר המליחה כתוב מנחה, ולמה כתב רק הבשר? אלא משום דמנחה דהיינו סולת אינו צריך באכילת הדיוט הרבה מלח, ולכן גם באכילת גבוה אין צריך למלוח יפה יפה.

לפי הבנתו, מסקנת הגמרא היא שאכן לכתחילה יש למלוח בצורה המכשירה את המנחה לאכילה. אם כן, יוצא שלפי הרמב"ם יש שני דינים: דין לכתחילה - שהמלח יהיה חלק ממרכיבי הקרבן וישביחו, ודין בדיעבד - ולפיו די במעשה סמלי.

נראה שגם שאלה זו קשורה לשאלת הבנת טעמו ואופיו של הדין. אם נפסוק שנדרש רק מעט מלח - ברור שמדובר בפעולה סמלית. וכן אם נפסוק להפך, שכמות המלח היא גדולה ואינה מאפשרת אכילה - גם כן יש לומר שמטרת המלח היא לא להכשיר את המנחה או את הקרבן לאכילה. אולם אם נבין, כפי שהציע אבן האזל ברמב"ם, שהמסקנה היא שנדרש שיעור כזה שמכשיר את הקרבן או את המנחה לאכילה - הדברים עולים בקנה אחד עם דברי האבן עזרא באשר למטרת המליחה. לפי הרמב"ם, שיש שני דינים, הרי שהדין הבסיסי - בדיעבד - רואה בהמלחה מעשה סמלי, ואילו הדין השני - הלכתחילאי - רואה בהמלחה הליך של תיקון המנחה והסרת התפלות.

ג. רמת הדין

המשנה בדף יח ע"א קובעת:

לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש, או שפתתן פתים מרובות ולא משחן - כשרה.

בפשטות משמע שמליחה אינה מעכבת. כך אכן הבין את המשנה רב יוסף, בסוגיה בהמשך (יט ע"ב). מנגד, הגמרא שם הביאה ברייתא הטוענת במפורש שמליחה מעכבת בקרבן:

דתניא: ברית מלח עולם הוא, שתהא ברית אמורה במלח, דברי ר' יהודה; ר' שמעון אומר: נאמר כאן ברית מלח עולם הוא, ונאמר להלן ברית כהונת עולם, כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה, כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח.

רב יוסף טען שלפנינו מחלוקת תנאים בין המשנה לבין התנאים שבברייתא,⁷ ואילו אביו דחה את דבריו. ניתן לקשור גם שאלה זו לשאלת מהות הדין: אם מלח בא כחלק אימננטי מהמנחה - סביר שגם יעכב בבחינת "הקריבהו נא לפחתך". לעומת זאת, אם מדובר במעשה סמלי - יש מקום לומר שהוא אף איננו מעכב.

מעניין לבחון בהקשר זה את פסיקת הרמב"ם (הל' איסורי מזבח פ"ה ה"ב):

הקריב בלא מלח כלל לוקה, שנאמר ולא תשבית מלח ברית א-להיך, ואף על פי שלוקה הקרבן כשר והורצה, חוץ מן המנחה שהמלח מעכב בקמיצה שנאמר ולא תשבית מלח ברית א-להיך מעל מנחתך.

מה משמעות החלוקה שמבצע הרמב"ם, כאשר בקרבן אין המלח מעכב בדיעבד ואילו במנחה הוא מעכב? לכאורה, חלוקה זו מובילה אותנו לערוך הבחנה בין דין מלח במנחה לבין דין מלח בקרבן. המלח הוא חלק מרכזי מן המנחה גופא, ועל כן הוא גם מעכב בה, ואילו לקרבן המלח רק מתלווה, אך איננו מהווה חלק מהותי ממנו.⁸

אולם, יש להעיר שכמה אחרונים הציעו⁹ אפשרות פשוטה יותר בהסבר פסיקת הרמב"ם: במנחה מדובר בקומץ, ולכן המלח מעכב - שהרי הקטרת הקומץ מעכבת. מה שאין כן בקרבן, שהקרבן האימורים גופא אינה מעכבת, וממילא גם הוספת המלח עליהם אינה מעכבת.

7 בספרא ישנה דעה מפורשת שמלח אינו מעכב בדיעבד (נדבה פרשה ט ד"ה פרק יא): "והנותרת, אף על פי שלא הומלחה אף על פי שלא הוגשה אף על פי שלא הקטיר את כל לבונתה". ועיין שם בר"ש, הכותב שהנותרת מותרת לכוהנים אף אם לא מלחו את הקומץ, ומפנה לגמרא שלנו. אולם יש לבעל הדין לטעון שהכוונה היא לומר שהנותרת שלא הומלחה מותרת לכוהנים; כך גם הסביר בליקוטי הלכות בזבח תודה (יח ע"א). אמנם, גם מהתוספתא פ"ה משמע שהכוונה שהמליחה אינה מעכבת כלל: "פתת ולא מלח, מלח ולא פתת".

8 עיין בחידושי הגר"ז שם (סטנסיל), שביאר בצורה דומה את שיטת הרמב"ם.

9 עיין קרן אורה וליקוטי הלכות שם, הגהות חשק שלמה (יח ע"א) ור"י פערלא שם (מצווה קכא).

סיכום

בראשית המאמר העלינו שתי הבנות באשר לאופיו וטעמו של דין מליחה בקרבנות. הבנה אחת היא שהמלח הינו חלק מהותי מהקרבן, ואינו בר הקרבה כשלעצמו. מטרתו רק להכשיר את המאכל ולהשביחו. הבנה שנייה היא שהמלח הינו בר הקרבה כשלעצמו; יש ציווי להביאו בצמוד לקרבן, אך הוא שומר על אופי עצמאי. הצענו שלפי הבנה זו טעמו של הדין הוא לסמל את קיום הברית לאורך זמן.

לאורך המאמר סקרנו כמה דינים הקשורים בהיקף הדין וברמתו, והצענו שדיונים רבים בנושאים אלו קשורים למעשה לשאלה העקרונית באשר לאופי הדין ולטעמו.